

Jobboldali jelölt a baloldali szavazók élén?

Bodnár Zoltánnal, Horn Gáborral, Somogyi Zoltánnal és Vásárhelyi Máriával beszélget Szénási Sándor*

66

P. Szücs Julianna Kedves barátaim, régi és új Fapados Szalon-látogatók. Mai beszélgetésünk során a téma az lesz, hogy az előválasztás után milyen eséllyel szerepelhet a közös ellenzék a választáson. Három szociológus és egy közgazdász-jogász vendégünk tisztelt meg bennünket. Mind a négyen politizáló közéleti személyiségek, a szó átvitt értelmében coming outoltak akkor, amikor a két forduló között ketten a későbbi győztes Márki-Zay Péter mellett tették le a voksukat, ketten pedig a másik jelölt, Dobrev Klára mellett álltak ki. Sebeket kaptak a két forduló között, de ezt már nem érdemes vakargatni tovább. Melyek tehát az esélyek? Bodnár Zoltán mondta a legutóbbi kerekasztal-beszélgetésben, hogy van két menünk, az A menü, hogy összefog az ellenzék, meg a B menü, hogy a Fidesz nyer, és majd négy év múlva esetleg à la carte-ot lehet rendelni. Átadom a szót moderátorunknak.

Szénási Sándor Úgy teszek, mint-ha nem tudnám, mert az olvasók meg a jelenlévők sem biztosan tudják, ki a márki-zayista és ki a dobrevista közöttetek.

Vásárhelyi Mária Én voltam az úgymond dobrevista.

Horn Gábor Biztosra vettem, hogy Márki-Zay nyerni fog. Más kérdés, hogy ki kinek drukkolt. Magam nem tartozom azok közé, akik azt gondolták, hogy jó lett volna az országnak, hogyha Dobrev Klára nyer. Ebben nyilván nem értünk egyet, de részemről ez nem egy személyes szimpátia. Hozzáteszem: életemben két mondatot váltottam Márki-Zay Péterrel. Egy adott helyzetben nagyon mást gondoltunk arról, hogy mi lenne jó, ez tény. De túljutottunk rajta.

Szénási Mindenkit arra kérek, röviden mondja el, hogy milyen pillanatképet lát az ellenzékéről maga előtt, és azon a képen mi tetszik neki, és mi nem.

Somogyi Zoltán Amikor azt kérdezted, hogy ki itt a márki-zayista, azért nem jelentkeztem, mert régóta nem vagyok semmiféle ista. Jó ideje kialakult a saját értékrendszerem, ez pedig egy liberális-konzervatív értékvilág, ebből az aspektusból figyelem az eseményeket, és próbálok megfejtetni a körülöttünk lévő dolgokat. E szempontból tökéletesen megfelelt számomra az ellenzéki előválasztás eredménye. Eleve helyesen tette a baloldal, hogy kinyitotta egy

---

* A Fapados Szalon beszélgetésére 2021. november 8-án került sor a Benczúr utcai Szakszervezetek Házában. A résztvevők: Vásárhelyi Mária szociológus, Bodnár Zoltán jogász, bankár, Horn Gábor közgazdász, Somogyi Zoltán szociológus.

szélesebb kör felé a megmérettetés lehetőségét, és Márky-Zay is, hogy ebbe beleállt. Az előválasztás elején azt sem lehetett tudni, mert a szervezők bizonytalanok voltak, hogy az amerikai előválasztási modellekből melyikhez lesz hasonló a magyar. A republikánus modellben csak a saját politikai oldal szavazhat, a demokrata modellben a republikánusok is átszavazhatnak. Ez kétféle megközelítés. Az utóbbi jobban keresi már az előválasztáson a választ arra, hogy melyik jelölt hozhatja a legerősebb konszenzust. A második fordulóban azt láttam, hogy nálunk is ez történik: egy, a baloldali politikai kultúrától távolabb eső konzervatív szereplő szerezte meg a legtöbb szavazatot. A földindulást az okozta, hogy olyan új szavazók érkeztek be mindkét fordulóban, akik nem gondolták volna, hogy ezen az előválasztáson szavazni fognak, csak láttak egy jelöltet Márki-Zay Péter személyében, akire azt mondták, hogy na, támogassuk, mert meglátták benne annak az esélyét, hogy mégiscsak leváltható az Orbán-kormány a 2022-es választáson. De azt se felejtjük el, a dolog ennyiben csálóka, hogy Márki-Zay Péter hiába a megválasztott miniszterelnök-jelölt, jelen pillanatban – pártalapról vizsgálva – a leggyengébb tagja ennek az oldálnak, mert nincs mögötte úgy politikai támogatás, hogy mondjuk a parlamentben ne buktathassák meg két perc alatt. Ebből a szempontból a pártok erősebb helyzetben vannak. Ő még csak egy arc, akit odaraknak ellenzéki pozícióból Orbán Viktor ellenfelének. Márki-Zaynak még meg kell teremtenie azt a stabil parlamenti támogatást, ami jelenleg nincs meg a háta mögött. Ideje van

rá, mert most mindenki nyugodt. Legnagyobb ellenfele, a DK is elégedett, mert nagyon sok jelöltje van, esélyes, hogy nagy frakciót alkosson, de igazából mindegyik politikai erő el tudja ezt mondani – a szocialisták, a Momentum és a többiek is nyugodtan várhatják a választást. Harmonikusnak nevezhető a helyzet, amely lehetőséget ad az ellenzéknek arra, hogy egységesen, egymást támogatva menjen neki a választásnak. Ráadásul a 106 körzetben az ellenzéknek egy-egy saját jelöltje van, 106 olyan szereplő, akinek a pártok közötti béke az érdeke, és ez optimistává teszi azokat, akik az ellenzék győzelmét szeretnék látni 2022-ben.

Vásárhelyi Nem hiszem, hogy van itt a teremben olyan, aki nálam jobban szeretné, hogy ez a kormány eltűnjön. Másrészt én valóban kiírtam a Facebook-oldalamra, hogy Dobrev Klárát támogatom. Föl is soroltam az érveimet. Eddig még nem csináltam ilyet, hogy nyilvánosan bevalljam, de folyamatosan azt éreztem – legalábbis a saját buborékomban –, ciki elmondani, hogy Dobrev Klárát támogatom. Ezért vállaltam nyilvánosan, hogy egy ilyen döntést hoztam, attól függetlenül, hogy én is elgondolkodtam azon az érven, hogy Dobrev Klárával nem lehet nyerni. Lehet, hogy nem lehet nyerni, de az is lehet, hogy lehet vele nyerni. Dobrev Klára elutasíthatósága április és szeptember között 44 százalékról 18 százalékra csökkent, ami azért eléggé jelentős. Ezért gondolom, hogy jövő ápriliséig még sok minden megtörténhet. Márki-Zay Pétert egyébként régebben ismerem, mint bárki itt a teremben, mert az első kampányában, amikor Hódme-

zóvásárhelyen először polgármester lett, segítettem neki a kampányzáró megszervezésében. Végül megmondom őszintén, hogy nekem összességében mindegy, hogy jobboldali vagy baloldali miniszterelnöke lesz az országnak persze jobban szeretném, ha baloldali, számomra csak az a fontos, hogy demokrata legyen. Nekem megfelel egy jobboldali demokrata is. A problémám az, hogy sok szempontból veszélyes döntésnek tartom Márki-Zay Péter megválasztását, és pedíg azért, mert nagyon keveset tudunk róla. Most föl tudnék tenni húsz olyan kérdést vele vagy a Mindenki Magyarországa Mozgalmával kapcsolatban, amire senki nem tudna válaszolni. Ezért tartom a megválasztását kicsit kamikaze vállalkozásnak. Azt is nehéz ügynek tartom, hogy – miként Somogyi Zoltán mondta – most fog maga mögé pártot szervezni. Amikor már megszületett az összefogás.

Somogyi Nem mondtam pártot. Politikai támogatottságot kell szereznie, az nem ugyanaz.

Vásárhelyi Igen, de ez nem tud máshogy megvalósulni a parlamenti demokráciában, csak párttal.

Somogyi Úgy is megvalósulhat például, hogy a Jobbik és a Momentum mögé áll.

Vásárhelyi Bizonyos dolgokban nyilván mögé áll, de a parlamenti politikát mégiscsak pártok csinálják, a döntéseket pártok hozzák. Egyébként ő sem titkolta, hogy szeretne magának önálló frakciót. Ez elkerülhetetlenül új osztozkodáshoz fog vezetni. A lényeg, hogy ha Márki-Zay

Péter lesz a miniszterelnök-jelölt, és miért ne ő lenne, rá fogok szavazni, de nagyon sok aknát látok ezen az úton. Veszélybe sodorhatja az együttműködést.

Bodnár Zoltán Az eredeti kérdés az volt, hogy most hogyan érzik magukat az ellenzéki pártok, és mi történik a házuk táján. Fogalmunk sincs, és ez jól van így. Annak, aminek most kell jönnie, nem az utcán és a nagy nyilvánosság előtt kell megtörténnie, hanem a tárgyalóasztalnál. Ehhez a pártok fegyelmezetten tartják magukat. De ha már a többiek kitértek rá, én is beszámolok a coming outomról. Nem azt mondtam, hogy Dobrev Klárát kell megválasztani miniszterelnök-jelöltnek, hanem az első forduló végén, amikor Karácsony és Márki-Zay nekilátott az egészen furcsa attrakciónak, és teljes gőzzel beálltak a gyurcsányozós, DK-ellenes narratívába – Karácsony azt mondta, hogy a DK-sok csak revansot akarnak venni, és nem rendszert váltani, Márki-Zay is javában gyurcsányozott, dobrevezett –, jeleztem, hogy veszélyes vizekre eveztek a fiúk. Gyurcsány és Dobrev elviselik, két rutinos versenyzőről van szó, komoly emberek, tudják, hogy a politikába nagyon sok minden belefér, nem boldogok ugyan tőle, de ennél sokkal nagyobb a tétje ennek a játéknak. Nem lehet elvadítani egy egész választóközösséget, a szimpatizánsok nagy körét, nyolcszázezer–egymillió embert, ki mennyit mond a DK támogatói körének. S nem lehet büntetlenül sértegetni őket, mert nélkük nincs rendszerváltás. Azt mondjuk lehet feltételezni, hogy Márki-Zay hoz majd új szavazókat

a bizonytalanok meg a Fideszből kiábrándultak köréből, ez kell ahhoz, hogy az Orbán-rezsim eltakarítható legyen. De ha szétveri az ellenzéki összefogást, ami nagy nehezen összeállt, az gond. És hát őszintén szólva, személyi képességeit tekintve Dobrev Klára ebből a mezőnyből egészen magasan kiemelkedett – megjegyzem, régóta ismerem, annak idején nálam írta a szakdolgozatát. Szóval őt tartottam messze a legjobb képességekkel rendelkező és a feladatra legalkalmasabb személynek a jelentkezők közül. De nem is ez az érdekes, hanem az, hogy ezzel szemben viszont Márki-Zay Péter olyan személyiségjegyekkel rendelkezik, amelyeket én személy szerint meglehetősen veszélyesnek, kockázatosnak, aggályosnak tartok, és azt gondolom, ebből még nagyon sok probléma keletkezhet. Ha csak az ellenzéki pártok az egyeztetések idején ki nem jelölik azokat a kereteket, amelyek az ő mozgáskörét jelentik.

Horn Nem akarok abba belemenni, hogy ki milyen képességeket mutatott fel, a politikában viszonylag egyszerű, hogy kiről mit gondolnak. Ez a választáson kiderül.

Bodnár Nem, a mellékelt ábra azt mutatja, hogy ez éppen nem derül ki.

Horn Veled ellentétben én nem látom egyáltalán ezt a fantasztikus politikusi képességet Dobrevnél. Hozzám nem írt dolgozatot, de dolgoztam vele együtt hosszú időn át. Egy választás után különben is mindegy, megvolt a szavazás, a kérdés eldőlt. Az előválasztás bebizonyította, hogy ez egy működőképes modell. Az ellenzéknek az elmúlt tizenegy év tör-

ténetében először nyár elejétől október végéig sikerült a kezébe vennie a kommunikáció meghatározását, saját témákkal rukkolt ki, uralta a terepet, ezt elképesztően fontosnak tartom. Az is lényeges, hogy a vere-séghez szokott politikai elit visszakapta a hitét. Itt ugyanis 106 egyéni győztesünk is van. Ők akár elhihetik azt is, hogy nyerhetnek, ez létkérdés ebben a történetben. De mintha nagyon gyorsan elfelejtenék a szereplők, hogy ez a tematizálás milyen fontos volt. Mintha visszasüppednénk abba a szokásos mederbe, hogy Orbán Viktor mond valamit, és akkor megpróbálunk rá reflektálni. Itt egyébként komoly probléma van, de ez Dobrevnél is így lenne; egyikük sincs benn a magyar parlamentben, miközben a parlament minden borzalmával és nehézségével együtt mégiscsak az a hely, ahol meg lehet jelenni a politikai kommunikációs térben. Márki-Zay abban az értelemben jelent többletet, amit többen megfogalmaztunk, hogy a választást a bizonytalanok fogják eldönteni. Körülbelül két, egyenként két és fél milliós kormánypárti és ellenzéki tábor áll egymással szemben. A végén az ellenzéki érzelműek ugyanúgy fognak tenni, ahogy Vásárhelyi Mária vagy én, az ellenzék jelöltjére fogunk szavazni, mert ez az együttműködést, ezt a megállapodást nem a pártok kényszerítették ki, hanem az ellenzéki szavazók. Az ellenzéki szavazók húek lesznek ehhez a kényszerű megállapodáshoz. Biztos vagyok abban, hogy a jelentős számú DK-s szavazó lehet, hogy nem olyan jókedvűen, de el fog menni, és szavazni fog Márki-Zayra még akkor is, hogyha neki Márki-Zay nem tetszik annyira, mint Dobrev. A problémát

azonban abban látom, hogy a résztvevők nincsenek összecsiszolódva. A pártok az elmúlt másfél-két évben megtanultak egymással beszélni, megtanulták egymás szagát elviselni. Van tapasztalatom benne, ez nem olyan egyszerű. Valamennyire működött ez a kémia, és most belépett a térbe egy külső ember. Idő kell, hogy megtörténjen az összecsiszolódás, de idő, az nincs. Ezzel együtt azt is gondolom, hogy Márki-Zay aki úgy nyert, hogy az első és a második forduló között végbement egy jelentős szavazócsera – a remény lehetőségét adta vissza olyanoknak, akik eddig ebben nem bíztak. Arról győzte meg a választókat, hogy lehet nyerni, és ezért elmentek és szavaztak, és belépett a választói mezőbe az új, fiatalabb generáció. Mi el fogunk menni, és tudjuk, hogy kire szavazunk. Márki-Zay vonzhat mást is ebbe a történetbe, ami óriási lehetőség. Ezt én így fogom fel.

Somogyi Részt vettem a *Mandiner* által szervezett vitán, ami azért kicsit meg is lepett, mert sok év után hívtak meg a fideszes oldalról vitatkozni. Abban állapotunk meg, hogy élőben közvetítik, aztán az lett belőle, hogy majd egy nap múlva kirakják a vitát, ez sem történt meg, de se baj. A vitát a kormánypárti alapítvány egyetemének a színhelyén rendezték. Voltak ott *Mandiner*-előfizetők meg egyetemisták elég sokan, úgy is mentem oda, hogy vendégségbe jöttem, ilyenkor az ember először megdicséri a vendéglátót, és csak utána eszi ki a konyháját. Mondtam egy igen udvariasat, amelyet komolyan is gondolok, természetesen arról, hogy a kormánypártok nem küldtek rá fideszes választókat az előválasz-

tásra, pedig ellenzékből milyen nagy félelem volt ezzel kapcsolatban, majd megfogalmaztam a kormányzattal kapcsolatos kritikáimat is. Eltelt egy óra, másfél a beszélgetésből, vége lett, indultam haza, amikor rohantak utánam egyetemisták, valamit kérdezni akartak. De nem ez volt az érdekes, hanem az, hogy mindegyiken Márki-Zayt támogató kék szalag volt, ami teljesen meglepett. Mint kiderült, ott, a kormánypártok alapítványi egyetemén az egyetemisták egy nagy része hordja a kék szalagot. Ez jelzésértékű, valami történik a fiatalok lelkében. Amikor megkérdeztem őket, hogy mindez miért, akkor a legfontosabb, amit válaszoltak, hogy nem szeretik az ellenzéket, de sokkal kevésbé szeretik ehhez képest a kormányt. Azaz teljesen elégük van a kormányból, de nem szeretik annyira az ellenzéket sem. És most látnak egy figurát, Márki-Zayt, aki ezzel az érzéssel szinkronban megfogalmaz valamit számukra. Ami pedig Dobrev Klárát illeti: sokkal jobb, mint Gyurcsány Ferenc. Gyurcsány leszálló ágban volt a DK-val a legutóbbi országgyűlési választáson, amikor is Dobrev Klára négy mandátumot hozott a DK-nak az egy évvel utána bekövetkezett EP-választáson. Dobrev kiváló minőségű politikus, nagyon jól szerepelt az előválasztáson is. De nem tudta megnyerni, és ez jelzés, hogy van egy nagyon erőteljes probléma a DK-val, aminek közepontjában igazából Gyurcsány áll. Úgy tűnik, hogy ő nem tud kijönni a gödörből. Dobrev Klára esetében pedig úgy tűnik, hogy ki tudna jönni, de ez a választás még nem volt elég-séges ehhez. Dobrev Klárát beárnyékolja Gyurcsány Ferenc korlátozott

népszerűsége. Azt gondolom, hogy Dobrev kiválóan érvelt a kampányvitákban is. Talán egyetlen nagy hibát követett el a végső vitán, amikor folyamatosan lepétezte ellenfelét, így Péter, úgy Péter, ezt meg azt másképp csinálják a politikusok, mint te gondold. Ennek körülbelül az volt az üzenete, hogy te kívülről jössz, mi viszont tudjuk, mert mi vagyunk a politikusok. Te nem tudhatod, hogy kell ezt csinálni, Péter, mert te ehhez nem értesz. Na most ez még több szavazót terelt be Márki-Zay mögé, mert átalakult az egész előválasztás egy olyan protestszavazássá, melynek lényege, hogy elégünk volt azokból a politikai erőkből, amelyek 2010-ben a nyakunkba hozták a Fideszt, és a nyakunkon is tartják Orbánékat. Ezt a folyamatot Dobrev nem vette észre, és csak erősítette magával szemben, Márki-Zay javára. Egyébként, visszatérve az itteni vitában egy gondolatra: nem kedvelem az olyat, hogy tudnék tizennégy olyan dolgot mondani, ami rossz Márki-Zay Péterre nézve, de nem tudjuk, hogy mik ezek. Én is tudnék a Dobrev-kampánnyal kapcsolatban olyat mondani, amit a Dobrev-pártiak valószínűleg nem vettek észre. De én mondok konkrétumokat ehhez. Az egyik közeli családtagom akkor döntötte el, hogy Márki-Zay Péterre szavaz, amikor megkapta a DK-kampányanyagát, hogy a budaiak ne szavazzák meg a saját jelöltjüket, jöjjenek most már a pestiek meg a többiek. Ez egy Budára targetált kampány volt, igen érthetetlenül, valószínűleg rosszul beállítva. Mit gondolhatott a DK? Hogy ez működni fog a budai polgárok esetében? Vagy egy másik, amikor Dobrev egy az egyben belemondta a másik képébe,

hogy hazudsz, Péter. Ezeket észre kell venni a Dobrev-pártiaknak is, és elfogadniuk, hogy kampány volt, keményen beszéltek egymással a felek, ahogy ez történik bárhol máshol is a világban, ahol előválasztást rendeznek. Úgyhogy ne mondjuk már azt, hogy csak Márki-Zay Péter mondott csúnyákat. A DK olyan keményen lépett fel vele szemben, ami egy választási kampányban természetes, a mindennapokban nem lenne az. Ha ellenem személyesen így lépnének fel, biztosan megsértődnék.

Vásárhelyi Alapvetően nem a kampányban elhangzottakra gondoltam, amikor azt mondtam, hogy több zavarba ejtő dolgot tudnék említeni Márki-Zayval kapcsolatban. Ilyenekre gondoltam: ki tudja például megmondani, hogy a Mindenki Magyarországa nevű mozgalomnak hány tagja van, miből és hogyan gazdálkodik? E mozgalomra azért volnék kíváncsi, mert szeretném tudni, kivel állok szemben. De a honlapjukról az égvilágon semmit nem lehet megtudni. Tudjuk például, hogy Márki-Zay elkötelezetten és rokonszenvesen harcol a korrupció ellen. Azért állok értetlenül a dolog előtt, mert erről a honlapjukon az égvilágon semmit nem lehet megtudni. De mondom, az se derül ki, hogy van-e tagdíj, mennyi a tagdíj, mennyi bevételük volt, ezt hogy költötték el; tökéletesen hiányzik az átláthatóság a Mindenki Magyarországa Mozgalom közönsége számára. Amikor megalakult a mozgalom, én is támogattam, de nagyon sok általam tisztelt ember is odaállt Márki-Zay Péter mozgalma mögé. Kaltenbach Jenőt, Mellár Tamást, Bod Péter Ákost, Hadházy Ákost említem. Ezek a személyisé-

gek aztán szép lassan mind eltűntek az MMM környékéről. Ennek csak lehet valami oka. Ha megnézzük az elnökséget, egyetlenegy nevet sem találunk ott közülük, de arra sem emlékszem, hogy olyan nagyon kiálltak volna nyilvánosan a mozgalomért. Azt sem tudjuk, hogy mik ezek a Kossuth-körök, amelyeket létrehozta. Azt még lehet látni, hogy mennyi van az országban, de hogy ezek hogy működnek, nem mondja meg senki

De beszéljünk arról is, mire kell törekedni az előttünk álló hat hónapban. Az ellenzéki együttműködés integráló szerepét meg kell őrizni, a pártoknak együtt kell működni, hogy a nyilvánosság számára az látszódjon, hogy tényleg közösen harcolnak a célért. Ha esetleg megnyerik a választást, akkor a legfontosabb a kormányzóképeség megteremtése. Ha nyernek, olyan helyzetben nyernek, amikor nemcsak az lesz a probléma, hogy a Fidesz által finanszírozott B közép föl fogja gyújtani a fővárost, hanem az is, hogy lényegében mindent kiprivatizáltak, szóval majdnem kezelhetetlen lesz a helyzet. Én nem látom Márki-Zay Péterben azt a felkészültséget, azt a tapasztalatot, hogy egy ilyen, hangsúlyozom, majdnem lehetetlen helyzetben ezt kezelni tudja. Engem például aggodalommal tölt el az is, hogy tulajdonképpen Márki-Zay Péternek, amióta megnyerte az előválasztást, egyetlen látványos nyilvános megnyilvánulása az volt, hogy nekiugrott a két-farkú kutya pártnak. Ez miért volt olyan fontos? Kovács Gergő elmondta, őket senki nem kereste meg, hogy egyeztessenek, ehelyett Márki-Zay Péter följajánlott nekik egy képviselői helyet, ami már önmagában is

megalázó. Ez mondjuk nem az integrációs szerepfelfogás bizonyítéka.

Szénási Jussunk azon túl, hogy ki integrál kit. Az alapvető probléma, hogy van egy ember, aki úgy tűnik, sokkal népszerűbb azon a körön túl, mint amit az eddigi ellenzék képviselt, ennek következtében döntő szerepe lehet, csak éppen nem áll mögötte pártszervezet. A kérdés, hogy az a civil mozgalom, ami mögötte felsorakozott, mire képes.

Bodnár Beszéljünk egy félreértésről is. Már elhangzott, hogy Márki-Zaynak akkora a népszerűsége, amilyen az egész ellenzéknek nincs. De nem erről van szó, az előválasztás ennél azért strukturáltabb képet mutat. Szó nincs arról, hogy itt az ellenzék le lett volna váltva. Döntő mozzanat volt, hogy a Momentum rögtön legelsőként egyértelműen odaállt Márki-Zay mögé, ezzel sikerült mobilizálnia a jelentős fiatal generáció tagjait, akik az öregeket, az ismerteket, beleértve Dobrev Klárát is, köszönik szépen, nem kérik, inkább jöjjen valami fiatal. Nem nagyon tudják, hogy Márki-Zay Péter kicsoda, nem is foglalkoznak vele. Tele van a hócipőjük a régi ellenzéki pártokkal, ez az egyik választói réteg jellemzője. A másikat azok adják, akik kifejezetten racionális számítás alapján igen sokan vannak az esélyek mérlegelése alapján azt gondolták, hogy Dobrev Klára lehet bármilyen okos meg ügyes, olyan stigma van rajta Gyurcsány okán, és olyan nagy támadási felületet adhat egy választási kampányban a Fidesznek, ami a győzelem esélyét jelentős mértékben rontja. És miután az elsődleges cél az, hogy '22-ben

nyerjen az ellenzék, akkor Márki-Zayra kell szavazni, akinél ezek a terhek nem adóttak. Ezt igazolja, hogy a szocik meg a jobbikosok, akik az első körben ide-oda szavazgattak, a második fordulóban döntő részben Márki-Zayra adták a voksukat. Szóval nem valami csodáról van itt szó. Ami pedig az integrációs törekvéseket illeti, bocsánat, de mea culpával tartozom Horn Gábornak. Nagy ellenzője voltam az előválasztásnak, magának a gondolatnak is. Most hamut szórok a fejemre, és visszakozom. Olyan mobilizációs hatása volt a kampánynak, és olyan tisztító hatása a 106 egyéni körzetben, ami valószínűleg semmilyen más módon nem lett volna elérhető. És akkor, ha már negatívum, a két fiú civakodása az első forduló után a legtöbb pusztítást éppen ebben az emelkedettségben, reményteliségben, büszkén válaltságban okozta, mert az emberek ott álltak az utcán, és mindenki láthatta, hogy igen, azért állok itt, mert utálok ezt a rohadt rezsimet, és arra akarok szavazni, hogy ezek eltűnjenek innen, legyen rendszerváltás. És már nem baj, hogyha a szomszédnak ez nem tetszik. Szóval ennek az ethoszát ásták alá vagy erodálták, ami valószínűleg nem dráma, és vissza lehet építeni, de sok munkába telik.

Horn Szerintem a két fiú „civakodása” éppenséggel növelte az előválasztáson való részvételi hajlamot. Az jött át belőle, hogy van tétje a vitának. Karácsony szerepe is érdekes. Azt vette észre kívülről, amit mi is láttunk: ő lefelé megy, ellenfele pedig fölfelé araszol. Felmérte, hogy ezzel ő nem tud mit kezdeni. Ha elegánsan talpon marad, kapott volna három és fél százalékot. Akkor tény-

leg politikai hullaként kezelnék. Most viszont ő a királycsináló. Karácsony új szerepet talált magának. Ha ezt nézzük, akkor nem kell félni a vitától. Politika lett belőle. Nincs igaza Bodnár Zoltánnak abban, hogy a Momentum megmozgatott egy nagy választói réteget, ez nem sikerült neki korábban sem. Előre menekültek, amikor beálltak Márki-Zay mögé. Ez is politikai tett. Rájöttek, hogy van keresnivalójuk. A fiatalokat nem a Momentum, hanem az az érzet mozgatta meg, ami arra épült, hogy valami történhet a politikai elittel szemben. Szerintem a kis kék szalag is ennek az elitellenességnek a szimbóluma.

Szénási Túl kéne lépniünk a tegnapon, hiszen adott az új helyzet, van egy ember, aki megnyerte a miniszterelnökjelölt-választást, de nincs mögötte erő. Vannak párterők, amelyeknek a jelöltje nem nyerte meg. Kezdeniük kell egymással valamit.

Somogyi Hogyne lenne mögötte erő, Zoli, választók állnak mögötte. Ez elég fontos dolog. Nagyon furcsa az a megállapítás, hogy a pártokhoz képest akar valamit. Nyilván, hiszen politikus, politikai erővel rendelkezik. Nézzünk már rá az egész helyzetre, vizsgáljuk meg, hogy mi történt. Volt egy olyan előválasztás, amelyben a szavazók kiszórták a vállalhatatlan és az általuk nem esélyesnek tartott jelölteket. Próbáljuk megérezni vagy megérteni azt, hogy a választások megnyeréséhez választók kelljenek. Inkább legyünk boldogok, tök jó ez az egész, ahogy így van, minden kockázatával együtt. Hogyha most fordítva lenne, Dobrev Klárával szemben hány

kockázatot tudnánk mondani? Hogy ez is megtörténhet vele, az is megtörténhet a kampányban, például itt van körünkben a Gyurcsány-film főszereplője, aki a másik főszereplővel... (*Hann Endrére mutat*)

Szénási Tapsoljuk meg! (taps)

Somogyi ...a másik főszereplővel, Dobrev Klárával felforgatták az országot, és tönkretettek mindent, ami létezik. Elnézést Banditól, poén akart lenni, de azért annyira nem poén, hogy a Fidesz arra készült, Dobrev Klára nyeri az előválasztást, és megvolt a stratégia a tavaszi választásokig azzal, hogyan fogják tönkreverni a Dobrev-kampányt. Most itt állnak, és látszik, hogy nem tudnak mit kezdeni a helyzettel, még mindig gyurcsányoznak, de már kínjukban bejelentették, hogy lesz Elkxrtuk 2., gondolom, abban Márki-Zay Péter majd valami közvéleménykutató-segédként szerepel, vagy mit tudom én miként. Nem tudnak mit kezdeni a helyzettel, tehát ezért ünnep az ellenzékiek számára a választás. Minden alkalommal, amikor fideszesekkel vitatkozom, fölteszem azt a kérdést, hogy és a ti előválasztásokat? Ha annyira biztosan tudjuk, hogy Orbán Viktor a legjobb, akkor miért nem mer elindulni bárkivel szemben? És a 106 egyéni jelölt? Ha valami kínos, nem az, hogy Karácsony Gergely meg Márki-Zay Péter három nap alatt hogyan rendezte el, hogy melyikük menjen tovább. Szerintem sokkal kínosabb az, hogy az egyik helyen egy legitim módon megválasztott jelölt, a másik helyen meg Orbán Viktornak a kandidáltja ül, aki várja, hogy a főnök kimondja, tessék, te vagy a jelölt,

te fogod vinni a választást a körzetben. Ezért van óriási lehetősége az ellenzéknek. Mert a verseny erőssé tesz, és most van egy miniszterelnök-jelölt és 106 egyéni jelölt, akik megnyertek egy versenyt. Lehetne ennek örülni is.

Bodnár Az az érzésem, hogy mi két teljesen külön beszélgetésben vagyunk. Ha az a beszélgetés tárgya, hogy örülünk annak, hogy van végre közös miniszterelnök-jelölt, és a hat ellenzéki párt összefog, sokan támogatják, és remélhetőleg arra is van esély, hogy bizonytalanokat és kiábrándult fideszeseket megszólítsunk '22-re, akkor most wellcome, tessék akkor egy ilyen beszélgetésre hívni, arra is szívesen eljövök. A másik beszélgetés az, ami arra vonatkozik, hogy vannak-e problémák vagy kérdések. Lassan kezdem kínosan érezni magam, hogy aggályaim vannak az eredményt illetően. Pontosabban nem az eredményt illetően, mert mellesleg nem Márki-Zay Péterre fogunk szavazni, hanem a közös listára, aminek listavezetőjét Márki-Zay Péternek fogják hívni. De kezdem kellemetlenül érezni magam amiatt, hogyha az ember kérdéseket mer föltenni, vagy aggályokat megfogalmazni, hogy van itt azért gond ezzel a miniszterelnök-jelölttel, sok problémát okoz, és ezeket a problémákat valami módon kezelni kell. Hát ez azért eléggé furcsa állapot.

Horn Szerintem bárki lenne a miniszterelnök-jelölt, sok probléma lenne, és azokat a problémákat mind kezelni kellene. Én egyébként karácsonyista voltam, azért szurkoltam, hogy Gergő legyen a közös jelölt, és hát ezernyi problémát tudok,

nem is tizennégyet, hanem sokkal többet, amit jelentett volna, ha Karácsony nyeri az előválasztást, amire egyébként volt esélye. Látszott, hogy a Dobrevnek nincs tartaléka ahhoz, hogy megnyerje a választást. Lássunk tisztán, a Gyurcsány-jelenséggel nemcsak a Fidesznek van baja, hanem a magyar ellenzéki szavazók egy részének is. Tehát ez szerintem fölmérhető volt nagyjából. Az, hogy itten rafinált forgatókönyvek készültek volna a Fidesz titkos ördögkonyhájában, szerintem kacsa, nincs ilyen, mert ott ugyanazt a rögtönzést látom, mint amit a másik oldalon nagyon gyakran, hibát hibára halmozva végzik ők is a dolgukat. Arról kellene beszélnünk, hogy mik a lehetőségek. Attól, hogy fölborultak az ellenzéki oldalon is előre tervezett forgatókönyvek, most inkább segít. Egyszerűen a lehetőségét teremti meg annak, hogy ne az történjen, ami mindig történik. Ne legyen annyira unalmas, ne legyen annyira érdektelen, ne legyen annyira szokványos ez az egész történet, és ez szerintem a reményét adja annak, hogy lehet nyerni.

Szénási Jó, vigyük tovább, hogy mi az, amire gondoltok? Tehát mi az, ami történhet ebben a váratlan, ismeretlen helyzetben? Mire lehet számítani? Van egy konfliktus, egy alapkonzfliktus, mi lesz vele? Bocsnánat, tudom, hogy a haragotokat magamra vonom, de forgunk ugyanabban a helyzetben, elmondjuk újra és újra a múltat. De van egy helyzet, amit meg kellene oldani, és ezek most csöndben vannak, ami azt jelenti, hogy nagyon jó, hogy tárgyalnak valamiről, és ez lehet termékeny csönd is. Mindenestre ha ezen a helyzeten nem jutnak

túl, nem oldják meg valamiképpen, akkor baj lesz.

Vásárhelyi Nem érzem olyan megnyugtatónak a csendet, mert úgy gondolom, hogy teljesen visszaszüljed vagy -süpped az egész ellenzéki közönség az apátiába. Érttem én, hogy lecsengett a választás, de valahogyan fenn kellene tartani az érdeklődést. De pillanatnyilag nincsenek jelen, nem beszélnek a Pegasus-botrányról és másról sem. Lényegében pillanatok alatt napi-rendre tért fölötte a közvélemény, és most is ezt érzem, hogy nem sikerül fenntartani az érdeklődést. Most úgy érzem, hogy benutság van, és hát annyira nem sok ez az öt hónap, ami hátra van, hogy ezt megengedhetnének maguknak.

Szénási Kérdezzük meg közönségünket, hogyan oldanák meg ezeket a konfliktusokat? Tessék parancsolni!

Kertész Lilla Hogy őszinte legyenek, van, akinek igazat adok, van, akinek nem. Én is végigéltem, végigizgultam az előválasztást, és nagyon kiakadtam a két úr vitájától. Számomra szörnyű volt. Én szégyelltem magam, hogy ez a két ember mit művel. De lehet, hogy mégsem tett rosszat az előválasztásnak. Nem tudjuk eldönteni, hogy jártunk volna jobban, de én nem szeretem azt, hogyha valaki összevissza beszél. Na most bevallom, hogy valamikor régen nekem is Márki-Zay Péter volt az egyéni jelöltem. Én is jelöltem volna pontosan azért, merthogy ő jobboldali, meg hét gyereke van, de ez azért kevés ahhoz, hogy valaki miniszterelnök-jelölt legyen.

(Közbeszólások: „Ha nyolc lenne! Az

már lehet, hogy elég!”) Sokáig arra gondoltam, hogy valóban meg tudja nyerni a választást, mert ez egy jobb oldali ország, akár tetszik, akár nem, ez van. De ahogy telt az idő, és az előválasztás haladt a maga útján, egyre szörnyűbb dolgokat mondott, és állandóan fikázta Dobrevet és Gyurcsányt. De hát az nem választás, hogy embereket gyalázok, arra vagyok kíváncsi, hogy mit szeretnének csinálni és hogy szeretnék csinálni. És ő állandóan szidott mindenkit, és most se tetszik, amit csinál például a kutyapárttal. De hogy fogja akkor összefogni az ellenzéket? Rá fogunk szavazni, ez nyilvánvaló, de mi lesz ebből?

Mihályi Péter Én is azzal kezdem, amivel Bodnár Zoltán, hogy mea culpa, mert nekem is nagyon rossz véleményem van az előválasztásról. [Horn] Gáborral sokat beszélgettünk, és a meccs mai állása szerint igaza volt, de hangsúlyozom, hogy a meccs mai állása szerint. Nem az az eredmény született, amit bárki várt, és ezt az eredményt abból a szempontból tartom nagyon rossznak, és nem is Márki-Zay személye kapcsán, hanem amiről ti is beszéltek: kik és milyen megfontolásból szavaztak Márki-Zayra? Többen említettétek az elitelleneséget. Nagy kérdés, hogy ennek mekkora a társadalmi kockázata. Zoli, te azzal kezdted, hogy milyen jó, hogy a politikusok most a sötét szobákban tárgyalnak. Én ezzel teljesen egyetértek, de akkor nem lehet elitellenesnek lenni. Már volt egy ilyen párt, amelyik megpróbálta, hogy Legyen Más a Politika. Nem sikerült neki. Az a kérdésem, hogy ez az elitellenesség, mint ve-

zérfonal, ki fog-e tartani, és elegendő szavazót hoz-e.

Somogyi Az elitellenesség ennél cizelláltabb ügy. Itt arról van szó, hogy nagyon szeretnék, hogy ez a kormány menjen, csak nem látják a biztosítékát a jelenlegi ellenzékben. Ez egy kicsit más, és Márki-Zay sem klasszikusan elitellenes politikus, hanem valahogy a kettő között mozog. Nem mondanám elitellenesnek, mert elfogadott egy csomó pártos politikai játékszabályt, meg együtt is működik a pártokkal, de nem azt mondja, hogy most akkor itt besoroltok mögém, és én nem tárgyalok veletek, hanem keresi a tárgyalási pontokban a megegyezés lehetőségét.

Bodnár Ennek nem sok jele van.

Somogyi Egyetértünk abban, hogy amióta megnyerte a választást, nagy a csönd. De azért van csend, mert hogy valószínűleg két dolog történik. Egyrészt ő sem számított erre a helyzetre, tehát nem így készült, hogy megnyeri, másrészt meg azzal, hogy megnyerte, rájött arra, hogy egy teljesen más státuszt, pozíciót kell kialakítania úgy, hogy nincsenek megfelelő emberei, nincs megfelelő háttere. Civil közegeből jön, városi polgármester. Hogyha elitellenes lenne, akkor azt nem így próbálná tisztázni, hogy tárgyalni kezdenek a felek.

Szénási Mihályi Péter nem azt mondta, hogy ő az elitellenes, hanem hogy a szavazóik azok.

Somogyi Az elitellenesség amúgy tud az első választáson segíteni. Az a tapasztalatunk az elitellenes poli-

tikusoknál, hogy viszonylag gyorsan betagozódnak az elitbe, és a második választáson ezt az ütőkártyát nem használják.

Bodnár Tegyük egy kis korrekciót a történelmi hűség kedvéért. Szóval eltelt néhány nap, amire Márki-Zay megértette azt, ha megértette, hogy nem a tévében, nem a rádióban és nem a nagygyűlésen üzenetünk a szövetséges pártjainknak, akikkel együtt megyünk, és akikkel a közös listáján én fogok az élen állni, hanem leülünk, és beszélgetünk. Tehát a kényszerítőzésnek és a nyilvánosság útján történő üzenetetésnek nem most van itt az ideje.

Somogyi A választások éjszakája után mondj olyat, amikor üzengett.

Bodnár Volt az Új Néppártot behozom, a roma civilek az első nem tudom hány helyen, a kutyapártnak ígérek egy helyet...

Somogyi ...a kutyapártot vegyük ki ebből, mert a kutyapárttal nyilván nem megállapodni akar, hanem megverni, de a többire térjünk ki: ugye, neked nem kell mondanom, hogy milyen egy üzleti tárgyalás, te már voltál üzleti tárgyalási helyzetben nemegyszer. Tehát az történt, hogy a nyilvánosság előtt, mert neki a nyilvánosságban van az ereje, a választói ugyanis ott vannak, bekér valamit, amire odamegy utána a pártos tárgyalásra, és nem feltétlenül azt fogja elhozni, amit kért, mert a pártok is kérnek valamit, és a két álláspont között fognak valahol megállapodni. Szerintem ez tárgyalási technika...

Bodnár Akkor tehát nem más a politika.

Somogyi De miért? Nem értem. A választásokig kemény volt Gyurcsánnyal is, sok mindenki mással is, utána már azt hangsúlyozta, hogy mindenkire szükség van, és elmondta, hogy mit szeretne ebben a helyzetben elérni magának úgy, hogy végigtárgyalja mindezt a pártokkal.

Bodnár Meg azt is elmondja, hogy nem szeretné, hogyha Gyurcsány az első ötben ott lenne... Szóval folyik az üzenetés. Ha ebből visszavesz, és megéri, hogy nem az utcán, hanem a tárgyalóasztalnál lehet diskurálni ezekről, akkor egyszerűbb lesz az élet vagy hatékonyabb az együttműködés.

Vásárhelyi Nem vitatom, hogy van egy nagyon erős elitellenes hangulat, és nyilván ez sokakat mozgósított. Nem tudom a kérdésemre a választ, de az mégiscsak még magyarázatra szorul, hogy a 18 és 25 év közötti fiatalok tömegesen elmennek szavazni egy olyan emberre, akinek a valódi értékei lényegében gyökeresen különböznek mindattól, ami a fiatalság számára fontos. Tehát gyilkosságnak tartja az abortuszt, mélyen vallásos egy kifejezetten vallástalan országban, és sikert ér el vele egy különösen vallástalan generációnál. Rejtély. A nemzeti elkötelezettség esetleg bejöhethet a fiataloknak, elfogadom, de itt nemcsak az elitellenesség működött, hanem valami más is, amire nem tudjuk a választ. Mert azt azért elismerhetjük, hogy a Márki-Zay Péter által vallott értékek senkitől nem állnak távolabb, mint azoktól a 18–25 éves

fiataloktól, akik egyébként soha nem mennek el választani, abszolút nem érdeklőket a politika, legfeljebb az, hogy rosszul érzik magukat az országban.

Sziklai János Szeretnék erre válaszolni. Én azt vettem észre megdöbbenve, hogy a baráti köröm 99 százaléka, illetve a baráti köröm nem huszonéves, hanem inkább negyvenes gyerekei kivétel nélkül Márki-Zayra szavaztak, beleértve a fiamat is. Nem azért, mert szeretik Márki-Zayt, s nem azért, mert ők is az abortusz ellen vannak, és nem is azért, mert ezeket a különböző, néha már-már szélsőjobboldali lözungokat, amelyeket Márki-Zaytól hallottunk, hanem azért, mert ezek a fiatalok mellékesen egyáltalán nem elitellenesek, mert szinte mindenki, akiről beszélek, az elit gyermeke, vagy ő maga is vezető pozícióban dolgozik itt, ott és amott. Ezek a fiatalok papírral, ceruzával, hegyesre faragott ceruzával számolgattak, és mindegyik azt mondta nekem, „nem érted meg, hogy csak Márki-Zaynak van lehetősége megnyerni jövőre a választást?”. Mind azt mondták, kiszámolták, hogy csak Márki-Zay mögé lehet felsorakozni, mert neki van esélye megverni Orbánt. Nem azért szavaznak rá, mert tetszik, amit mond, hanem azt mondták, hogy meg kell nyerni a választást, és az ő álláspontjuk szerint, hangsúlyozom, papírral, ceruzával számolva, szerintük Márki-Zay igenis tud győzni.

Váradi Júlia Ne haragudjatok, de én azt gondolom, hogy itt óriási félreértésben vagyunk. Olyan érzésem van, mintha elfelejtettétek vol-

na, hogy megtörtént az előválasztás. Arról beszélünk, hogy ki lenne jó miniszterelnök-jelöltnek. Van értelme erről vitatkozni? Már bocsássatok meg. Egyrészt hallottuk az érvelést, hogy miért szavaztak Márki-Zayra ézszerúségi okokból oly sokan. Ha szabad nagyon szubjektívan elmondanom, én Dobrev Klárát sokkal jobb miniszterelnöknek tartanám a jövőben, mint Márki-Zay Pétert, mégis azt gondolom, hogy Orbán Viktornál Márki-Zay Péter is sokkal jobb miniszterelnök lenne. Tehát evidens, hogy aki egy kicsit is próbált számolni, és mivel Karácsony Gergelyről tudjuk, hogy kiválóan ismeri a kutatási eredményeket, tudja, hogyan kell azokat olvasni, pontosan tudta, hogyha ott marad, akkor Márki-Zayra nem lehet majd megfelelő módon szavazni, tehát a megoldás az, hogy visszalép. De ez kit érdekel ma már? Hát örülünk neki, hogy ennyi ember szavazott, és mindannyian mosolyogva adták le a voksukat. Ott álltunk a hidegben, szavazóellenőr vagy mi voltam, egy hangos szó nem hangzott el, nem volt veszekedés, hogy miért kell sorba állni, miért megy olyan lassan a szavazás. Mindenki mosolyogva, örömmel jött, és jókedvűen írta be a szavazatát az X helyére. Tehát beszéljünk már arról, a fene egye meg, hogy minek kéne most majd lennie. Nem arról, hogy a Márki-Zay mit mondjon és kinek, és hogyan beszéljen a kutyapárt Kovács Gergőjével, hanem egy kicsit arról, hogy nekünk mi a dolgunk, hogy most azok a választók, akik hajlandók voltak egy csomó mindent ezért az ügyért megtenni, milyen irányban próbálják meg támogatni, segíteni azt, hogy tavasszal, '22-ben ezt az egész rohadt bandát a francba

el lehessen kergetni. Már bocsánat, kicsit begurultam.

Szénási Csak eljutunk arra a pontra, hogy beszélünk a jelenről meg kicsit a jövőről?

Horn Visszatérve az eredeti kérdésre, igenis benne volt az előválasztásban a nagyon erőteljes elitellenesség. Ha másképp fogalmazok, akkor az ellenzéki politikával szembeni borzasztó elégedetlenség, és ez teljesen az egész társaságra érvényes: menjetek a fenébe, nem hisszük el nektek, hogy le tudjátok győzni Orbánt, bebizonyítottátok, hogy eddig már kétszer, '14-ben és '18-ban sem tudtátok megoldani a feladatot, most is látjuk, hogy alkalmatlanok vagytok, ugyanazok vagytok, nem tudjátok megoldani. Ezért maradtak otthon egy csomóan, mert-hogy azt gondolták, hogy úgysem tudjátok megcsinálni, és mentek el mások. Mi ez, ha nem elitellenesség? A másik, hogy eljött a sötét szobák ideje. Nem így gondolom. Ha valamit ki tud kényszeríteni a Márki-Zay-jelenség, hogy előttünk történjenek a megállapodások. Borzasztóan izgalmas és jó volt szerintem mindkét miniszterelnök-jelölti vitában, hogy nyilvánosság előtt asztalra kerültek a kérdések. És nemcsak szakmapolitikai kérdések, hanem valódi politikai, tétre menő kérdések. Szerintem most sem okoz semmi problémát, ha ez előttünk zajlik. Mindenki abban érdekelt, hogy az összefogás működjön. Ha bárki fölbontja ezt a nagyon sérülékeny megállapodást, annak vége. Az politikai hullá. Ez igaz Márki-Zayra, Gyurcsányra, Molnár Zsoltra is. Fontosnak tartom, hogy lefolyjanak a szakmapoli-

tikai viták, mert itt azért félre lettek söpörve olyan alapvető kérdések, hogy azért itt egy baloldali liberális szavazótömbnek kell most szembenéznie azzal, hogy megválasztott az ellenzék élére egy nem egy ilyen embert. Arra, hogy a fiatalok miért támogatnak egy ennyire konzervatív, nem progresszív figurát, egyszerű a válasz: azért, mert a többiekben nem bíznak, benne pedig bíznak. Azt gondolják, hogy ez a pacák le tudja győzni Orbánt? Nem. Szerintem ennél többet gondolnak. Ez önmagában nem elég. Azt gondolják, hogy ez a faszi másképp beszél, másképp csinálja, másképp tudja csinálni, más az ajánlata, és ez az, ami működőképessé teszi ezt a rendszert. Nekem nagyon tetszik, amikor Márki-Zay azt mondja, jó lenne itt már nem ígéretetni, a fene egye meg, újabb és újabb dolgokat, de tudom, hogy azért közben ott ülnek vagy állnak mellette a többiek, akik éppen elígérték újabb háromezer milliárdot fejenként. Akkor most hogyan lehet ezt a problémát megoldani? Lehet-e Márki-Zayból egy szociálisan érzékenyebb figurát produkálni? Láthatóan ő maga nem az, miközben azt gondolom, hogy erre nagy szükség lenne, hogy olyan legyen Orbán kihívója, aki szociálisan sokkal-sokkal érzékenyebb, mint a miniszterelnök-jelölt.

Vásárhelyi Még annyit szeretnék a jövővel kapcsolatban mondani, hogy ha győz az ellenzék 2022-ben, elképesztően nehéz feladata lesz, az elkövetkezendő hat hónapnak mégiscsak arról kellene szólnia, hogy felkészülnek arra, hogy a gyakorlatban hogy fog megtörténni. Hogy egy példát említsek, ha az úgynevezett

közszolgálati médiát a választás megnyerése utáni első napon nem tudják visszafoglalni, tehát nincsen egy konyhakész tervük arról, hogy hogyan lesz az övék, akkor egy hónapon belül megbuknak. Mert hogyha semmi más nem történik, csak reggeltől estig nyomja a Fidesz a megszokott propagandát, és mutatják a lángba borult fővárost meg a borzalmakat, akkor hamar véget ér a játék. Pontosan kidolgozott, komplett stratégiai tervek kellene arra, hogy mi fog történni.

Kardos Julianna Rövid leszek. Azt szeretném mondani, hogy a jelen és a jövő áprilisi helyzet között feltétlenül el kell intézni, hogy legyen a húszezer választási biztos, ugyanis ezt a választást tényleg meg kell nyerni. Már voltam választási biztos, tudom, hogy becsúsznak hibák, nem is feltétlenül szándékosan. Azt kell elérni, hogy a legkisebb faluban is ott legyen a két ellenzéki választási biztos. Ez például egy olyan feladat, amivel lehet tematizálni is, amire föl lehet készülni, ami sokkal könnyebbé teszi azt a nagyon nehéz helyzetet, ami jön, ha ne adj' isten nyerünk azáltal, hogy nagyobb lesz a többség. És minél nagyobb a többség, annál több ereje van a jelenlegi ellenzéknek.

Szénási Elő kell állni a kormányprogrammal, amelyben egy jobboldali miniszterelnök-jelöltre kell szabni a baloldali liberális programot. De hát erre már nagyon kevés idejük maradt, és nem tűnik úgy, mintha ez megtörténne, pedig megígérték.

Somogyi A Fideszhez képest már most több a programjuk. Ami-

kor egymással szembe fognak nézni, mit fog a Fidesz mondani? Azt, hogy folytatjuk? Ennél nem lesz nehéz valami jobbat vagy többet produkálni. Mostanában azon dolgozom, hogy mi az, amivel nyerni lehet. Ott vannak azok a billegő körzetek, amelyeket ha megnyer az ellenzék, akkor jó eséllyel megnyerte a választást, hiszen a neki álló stabil körzeteket akkor nyilván viszi, hogyha a billegőt el tudja hozni, mert akkor olyan a politikai hangulat az országban. Ehhez az is kell, hogy rendezzék például a kutyapárt helyzetét. Látszik, hogy a kutyapárt részéről is megvan az a fajta elköteleződés, hogy azokon a helyeken, ahol fontos, hogy a kutyapárt ne induljon, ott ne is induljon el a kutyapárt. Azaz: 71 körzetben kell kötelezően indulni ahhoz, hogy valaki országos listát tudjon állítani. 106 körzet van, mondjuk a 106-ból 71 simán megvan úgy, hogy a 25-30 billegő körzetben a kutyapárt nem indít jelöltet, és ez megoldja a kutyapárt és az egyesült ellenzék problémáját is. Ezt akkor ki lehetne ezzel pipálni. A második, hogy van-e pártok részéről elköteleződés arra, hogy a billegő körzetekben egységesen lépjenek fel. Úgy hallom, ez is rendben van, tudnak koncentrálni a 25-30 billegő körzetre. Az ellenzéki oldalon is van arra pénz, hogy kampányolni tudjanak, ezt is kipipálnám. És akkor az utolsó: annyira helyes, hogy Vásárhelyi Mária elsőként a közszolgálati vagy az állami médiát említette, hogy azt már másnap be kell szántani, mert különben vége, és nincs esély. Ha Majtényi barátunkat, az Eötvös Károly Intézet vezető jogtudósát kérdezzük, aki itt ül velünk, ő lehet, hogy a 32. helyre

helyezné az állami médiát, mert van itt egyéb más probléma is, amit meg kellene oldani. Például a Költségvetési Tanács megvétózhatja a költségvetést, és akkor elméletileg új választásokat kell kiírni. Ott a legfőbb ügyész, a számvevőszék elnökének és más kétharmados közméltóságnak a helyzete, hányat említsek, amibe belebukhat az új kormány, hogyha nem tud velük kapcsolatban megállapodni jövődöbéli ellenzékével. A választást meg lehet nyerni, számomra az az érdekes kérdés, amikor tényleg nem a nyilvánosság előtt megérkezik az akkor már ellenzéki erő ajánlata a kormánynak. Szerintem ez meg fog történni, mégpedig úgy, hogy jó, rendben van, ti minket innen el akartok söpörni, mi meg birtokoljuk a közhatalom jókora részét. Mi lenne, hogyha meg lenne a mi magunk kis paktuma, visszaadjuk nektek a kormányzás lehetőségét, ti meg békén hagytok minket. Arra mit fog válaszolni az az új kormány, amelyik érkezik ellenzéki oldalról és kormányozni szeretne? Ha eljutunk oda, majd erre tessenek figyelni, hogy ezt hogy oldják meg úgy, hogy elkerüljék a szellemi polgárháború és egy óriási politikai konfliktus kitörését. Mi van, ha azt mondja az új hatalom, hogy neki megéri megkötni a kompromisszumait Orbán Viktorral, a családjával és a barátaival annak érdekében, hogy rendesen kormányozni tudja az országot, mert lehet, hogy ez a választóknak jó.

Szénási És az elfogadható ajánlat lesz? Úgy értem, hogy lehet vele élni?

Bodnár Ha szabad egy gondolatot a jobboldali miniszterelnök-jelölti és

a liberális, baloldali, szociálisan érzékeny ellenzéki pártok dichotómiájáról. Ez egy érdektelen kérdés. Nem a miniszterelnök-jelöltnek lesz programja. A hat ellenzéki pártnak lesz közös programja, a kormánynak lesz programja. Nem a miniszterelnöknek lesz kormánya, hanem a koalíciós pártoknak lesz kormányuk. Közös program lesz, amit nem a miniszterelnök-jelölt ír, hanem a hat párt megállapodásából fog megszületni. *(valaki tapsol)*

Horn Nagyon jó a taps, de te is tudod pontosan, hogy nincs így. Tehát a taps helyes, helyénvaló, csak szeretném jelezni, hogy nem csak Magyarországon, ahol nagyon erőteljes a miniszterelnök legitimációja, hanem a világon szinte mindenütt. Lehet mondani, hogy listára szavazunk, ahol a miniszterelnök-jelölt ennek a listának az első embere, de ez nem így lesz.

Bodnár Ez nem így szokott lenni, de most így lesz.

Horn Lehet, hogy te ezt szeretnéd, de az a helyzet, hogy Magyarországon a miniszterelnök felhatalmazása nagyon-nagyon erős, ennek megfelelően, hogyha, mondjuk, az történné, hogy Márki-Zay Péterrel szembemenne a hat frakcióból egy, másfél, mondjuk, és leszavazná, amiről közösen megállapodnak, abban a pillanatban összeomlana ez az egész. Tehát itt ilyen típusú mozgástér nincs. Ezért nincs igaza egyáltalán Gyurcsánynak, aki a vereség után első indulatában megpendítette, nem kimondva Márki-Zay nevét, hogy majd mi döntünk ám, abban a kérdésben, hogy ki lesz a minisz-

terelnők, mert ha megválasztják Márki-Zayt és másnap nekíront akár egy, akár több frakció, abban a pillanatban összeomlik ez az egész történet, és kezdődhet előlről minden. És ez senkinek nem érdeke. Tehát az integráció közös érdek, elemi kényszer. Lehet fölháborodni, hogy milyen csúnyán bántak egymással a fiúk ebben az egy hétben, na de hát kérem szépen, az itt egy lovagi torna volt, amit láttunk. Ami az elkövetkező időszakban lesz, az valami elképesztő. Azt, ha kibírja valaki, az mindent kibír. Láthatták, hogy mekkora kő gördült le Karácsony szívéből, amikor kiderült, hogy ezt nem neki kell végigcsinálni. Márki-Zay kívülről jött, nehezebben lehet rajta fogást találni, ez segít valamelyest, tehát én azt gondolom, hogy célszerű mindannyiunknak tudomásul venni, hogy azért ez a történet Márki-Zayról fog szólni.

Vásárhelyi Fölkaptam a fejem arra, „hogy ha megegyeznek a Fidesszel”. Ugy gondolom, hogy ez ennek az országnak a végét jelentené. Tehát ha ezt Orbánék következmények nélkül meg fogják úszni, ami itt az elmúlt tíz évben történt, akkor okkal és joggal fogja azt gondolni az emberek többsége, hogy teljesen reménytelen. Itt ugyanis bűncselekmények sora történt, az ország kifosztása, a demokrácia szétverése, a keleti diktatúráknak való behódolás. 2002-ben sem szabadott volna árkot temetni, hanem igenis, felelősségre kellett volna azokat vonni, akik effektíve bűncselekményt követtek el. Én most ezerszer inkább úgy gondolom, hogy ha ezt következmények nélkül meg lehet úszni, akkor tényleg lehúzhatjuk a rolót. Akkor nem

marad remény egy új köztársaság felépítésére.

Somogyi Tudtam, amikor ki mondtam, hogy szenvedélyes válaszok születnek rá. Sokan fognak erre reagálni szerintem több oldalról, mert még nem tudjuk, hogy mit lehet egy ilyen helyzetben tenni.

Szénási *Még egy kérdés a végén. Van-e itt dolga a magyar értelmiségnek, annak, amelyik a legutóbbi években – persze mindig tisztelet a kivételnek – visszahúzódott a politizálástól, kicsit szinte már a nyolcvanas évekre jellemző módon. Azt hiszem, Szilágyi Ákos írta akkor, hogy a a nyolcvanas évek magyar értelmiségije barlanglakó lett. Néha értek ilyesmit a mai világban is.*

Horn Szerintem azért ez nem egészen így van, mert épp az utóbbi időben hallottunk komoly értelmiségi megszólalásokat, amelyek ennek az ellenkezőjét igazolják, gondolok itt Herendi Gábortól kezdve meghatározó személyiségekre, akik sokkal szélesebb körben szólítanak meg embereket, mint amit a hagyományos, szűkebb belvárosi értelmiség.

Szénási *Elmondta, mennyire bántja, hogy korábban nem szólalt meg.*

Horn Itt áttört a gát, és ez szerintem többek között az előválasztás következménye. Bebizonyosodott, hogy ennek van értelme, hogy ez nem fölösleges, van rá fogadókészség. Kezdi elhinni a magyar társadalom, és ez az értelmiség egy részére is igaz, hogy nem biztos, hogy ennek örökké így kell maradnia, amit látunk, és ez jelentős előrelépés. Többen jól gon-

dolják, hogy Orbán sorsa nemcsak a hazai szavazók, hanem a nemzetközi környezet kezében is van. Tehát az, hogy itt mi fog történni az elkövetkező időszakban a világgazdaságban, mi történik az Európai Unióban, hogyan reagál erre az Egyesült Államok, mennyire engedheti meg magának az egész nyugati közösség ezt a fajta nagyon erőteljes keleti elkötelezettséget, hol vannak ennek a határai, meddig tart ki a lengyel-magyar barátsági szerződés, hol vannak ennek, mert láthatóan vannak, komoly buktatói, például az orosz kapcsolat, hogy csak egyet mondjak. Tehát ez szerintem nagymértékben befolyásolni fogja a magyar választást. A másik, ami befolyásolni fogja, az az ellenzék, és ebben lehetünk elégedetlenek, mert amilyen tisztességesen és böcsületesen és erőforrást nem kímélve részt vett az ellenzék az előválasztáson, azóta nem teljesíti azt a feladatát, amit előtte sem tudott sajnós. Elengedik a témákat. Hadházy Ákos nem ezt teszi, buldogként összeharap valamit, és viszi, viszi, és az működik is. Azt nem tudom, ő mennyire működik, de az ügyei működnek. Közös kampánystábnak is lennie kellene. Azt mondaná, te erre mérsz, te meg arra mérsz, teneked most az a dolgod, hogy bizonyítsd be, ami itt járványkezelési ügyben történik, az egy nemzetáruló program. Orbánék ugyanis azt gondolják, hadd haljon meg még néhány ezer ember, nem számít, túl leszünk rajta. Ezt nem mondta ki még ellenzéki politikus. Végig kell a kampányt csinálni munkamegosztásban, közösen gondolkozva, egységes arcuallattal. Fontos kihívásoknak nem tesz eleget az ellenzéki pártok szövetsége márki-zaystul, mindenestül, amit

sürgősen meg kellene lépni. Ebben lehet mindenkinek akár értelmiségiként is szerepe, hogy belekényszerítse őket, hogy elmondja, igenis, ezt végig kell csinálni, csak így lehet nyerni. Ha ezt nem csinálják végig, akkor ez megint egy kisebb kudarc, mint eddig, de végeredményében ugyanolyan kudarc lesz.

Majtényi László Ha demokraták vagyunk, akkor azon vitatkozni órákon keresztül, hogy Dobrev Klára mennyivel lett volna jobb miniszterelnök-jelölt, nincs értelme, mert közben volt egy választás, amit mi akartunk. Nem vitatom, hogy Dobrev Klára jobb miniszterelnök-jelölt lenne, de akkor vegyük elő Bajnait is, aki szintén valószínűleg nagyon jó miniszterelnök-jelölt lenne, de hát el sem indult. Ami történt, és ami fantasztikus, csodálatos és amiért én a föld fölött lebegtem heteken keresztül, az, hogy a Fidesz rettenetes mocsárvilága, a posvány, a politikanélküliség évtizede után egyik pillanatról a másikra megszületett a politika, a közügyek nyilvános vitatása, a közügyekről való nyilvános párbeszéd, a közügyekről való döntés. El nem tudtam volna képzelni azt, hogy Márki-Zay meg fogja nyerni ezt a választást. Nem azért, mert nekem Márki-Zay az égvilágon bármit jelentene. Hát boldog voltam, hogy történnek a dolgok és nem a Fapados Szalon dönti el, hogy ki legyen a miniszterelnök. Tehát erről szerintem tényleg nincs értelme beszélgetni. Megtörtént. Az, hogy 2010-ben a Fidesz kétharmadot nyerhetett, kaphatott, azért a baloldali politikai csoport, amelyik addig hatalmon volt, súlyos felelősséggel tartozik. Az, hogy

kétszer újból kétharmada lehetett a Fidesznek, azért azokat a politikusokat – akik között kiváló, tehetséges emberek vannak – kollektíven fantasztikus felelősség terheli, és hogy ekkora pusztítást lehetett ebben az országban végezni, azért ezek az emberek felelnek. Tehát ez nem egészen ugyanaz az elitelenség, függetlenül attól, hogy Márki-Zay összevissza beszél. Mint az, amikor azt mondta, hogy az igazi Soros-bérenc a Fidesz. Ez tényleg óvodás beszéd. Tehát ha a Fidesz Soros-bérencezi a Majtényit meg a nem tudom én kit, akkor én meg azt mondom, hogy ők a Soros-bérencsek. Ezek gyerekes dolgok. A másik, hogy a választás másnapján a közszolgálati médiát meg kell szerezni. Hm. 2019-ben az ellenzék az önkormányzati választással egy brutális méretű, elképesztő helyi sajtóportfóliót megkapott, ami az ölébe hullott. Olyan helyen, mint Érd, egy hatalmas sajtóholding volt mindig az önkormányzat kezében. Ezt csak azért mondom, hogy ne Miskolcot mondjam vagy Debrecent. Érden van Érd Televízió, Érd újság, van online médiája is az önkormányzatnak. Egy vezérigazgató áll az élén. Ha 2019-ben fogalma lett volna az ellenzéknek arról, hogy mi a sajtószabadság súlya egy országban, és fogalma lett volna arról, hogy milyen kincs hullik az ölébe, akkor ma ebben a pillanatban egészen más helyzetben lennénk. A Szabad Városok Szövetsége egy szóvirág, semmit nem csináltak. Ez nem felelősség? Dehogynem! A sajtószabadság sokkal egyszerűbben működik, mint gondoljuk. Kedvenc példám az, hogy a '19-es választás után Baján győzött az ellenzék, momentu-

mos polgármester lett a polgármester, és a bajai újságban a kampány során photoshapos eltorzított, undorító képeket közöltek az ellenzéki jelöltekről, majd amikor ismertté vált a választási eredmény, a volt főszerkesztő békejobbot nyújtott az új hatalomnak, és hitet tett a sajtószabadság mellett. Meg is erősítették a pozíciójában.

Ejtsünk még szót Joe Biden győzelméről. Nagyjából mindenki tudja, hogy a fehér középosztály tekintetében Trump több mint 60 százalékot elvitt a szavazatokból. Biden győzelméhez a latinók, az ázsiaiak, az afroamerikaiak és az LMBTQ, tehát a szexuális kisebbségek szavazatai kellettek. Ma Magyarországon egy rasszizmusra hajlamos kormány van uralmon. Ehhez képest a majdnem egymilliós magyarországi roma közösség nem megy el szavazni, és azok a romák, akik mégis elmennek, 90 százalékban a rasszista kormányra adják a voksukat. Az ellenzéki politikusok erre azt mondják, hogyha a romákat megszólítanák, akkor Északkelet-Magyarországon nem kapnának szavazatokat. Ez egyszerűen merő tehetségtelenség, mert nem igaz, hogy az előítéletes magyar állampolgároknak nem lehetne olyan üzenetet eljuttatni, amely arról szól, hogy milyen előnyök származnak nektek abból, hogyha romákat integrálnak a magyar társadalomba. Például el lehet nekik magyarázni, hogyha azt állítjátok, a közbiztonság és a roma szegénység között van kapcsolat, akkor gondolkozzunk el azon, hogy ezt hogy lehet javítani.

P. Szűcs Elérkezett a köszönet ideje. Célunkat elértük, beszélünk a

múltról, és van egy jövőképünk. Ami volt, ismerjük, de hogy mi lesz, arról természetesen fogalmunk sincs. Ilyenkor Vitányi Iván azt szokta mondani, hogy „fogalmam sincs, mi történik, de meg tudom magyarázni”. Más nem is tudunk tenni. Ez annál is inkább jó lesz, hiszen semmi más nem tudunk tenni, a Fapados nincs abban a helyzetben, hogy miniszterelnököt válasszon, de azt esetleg föl tudja vázolni, hogy helyzetképet adjon. Jövő áprilisban majd

vissza lehet lapozni, és meg lehet nézni most, novemberben itt tartotunk. Én is tele vagyok szorongással, már az itt elhangzottak miatt is, és amiatt, hogy valamennyiünknek kognitív disszonanciája volt: más szeretnénk, mint amit a rossz sejtelmünk adott esetben sugall. Időnként füttyörészünk a sötétben azért, hogy ne féljünk annyira. Akárhogy is van, e pillanatban itt tartunk, és utólag majd mindent meg tudunk magyarázni.

páratlan oldal

www.es.hu

IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

**Kattintson
a www.es.hu-ra!
SMS-sel is
előfizethet!**

PUBLICISZTIKA,
FEUILLETON,
PRÓZA, INTERJÚ,
VERS, VISSZHANG,
KÖNYVKRITIKA,
MŰBÍRÁLAT,
GALÉRIA